

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

ІНСТИТУТ КІНО І ТЕЛЕБАЧЕННЯ
КАФЕДРА ТЕЛЕЖУРНАЛІСТИКИ,
ДИКТОРІВ ТА ВЕДУЧИХ ТЕЛЕПРОГРАМ

Навчальний посібник з майстерності актора
(Лекції та практичні заняття)

Михайло БАРНИЧ

МАЙСТЕРНІСТЬ

АКТОРА

ТЕХНІКА «ОБМАНУ»

Київ – 2016

УДК 792.02(075.8)

ББК 85.330,76я73

Б 25

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Зимня В.І., народна артистка України, професор Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І.К. Карпенка-Карого;

Козак Б.М., народний артист України, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка, академік НАМУ, професор, завідувач кафедри театрознавства та акторської майстерності Львівського національного університету ім. І. Франка;

Катрич О.Т., кандидат мистецтвознавства, професор Львівської національної музичної академії ім. М.В. Лисенка

Рекомендовано до друку Вченою радою Київського національного університету культури і мистецтв (протокол №10 від 27. 02. 2015 р.) та Вченою радою Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (протокол № 6 від 02. 07. 2015 р.).

Барнич М.М.

Б25

Майстерність актора: техніка «обману»: навчальний посібник. Видання 2-ге, виправлене та доповнене – Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. – 304с.

ISBN 978-617-7320-23-3

Традиційна вітчизняна акторська школа протягом багатьох років нехтувала майстерністю акторського удавання в ролі. Під обманом, про який йдеться у запропонованому посібнику, розуміється непомітне для глядача імітування актором рухів, що походять від зовнішніх прикмет, дій і поведінки персонажа. На основі наукових досліджень автор посібника розробив та випробував на практиці техніку такого «обману» глядача, яка тісно пов'язана з акторським переживанням та є невід'ємною його складовою. У книзі розглядається природа акторського почуття та механізм його штучного збудження, подаються вправи для створення життя в ролі. Посібник буде корисним не тільки для акторів, викладачів та студентів, які навчаються акторському фаху, а також для всіх, хто цікавиться мистецтвом акторського перетворення.

УДК 792.02(075.8)

ББК 85.330,76я73

ISBN 978-617-7320-23-3

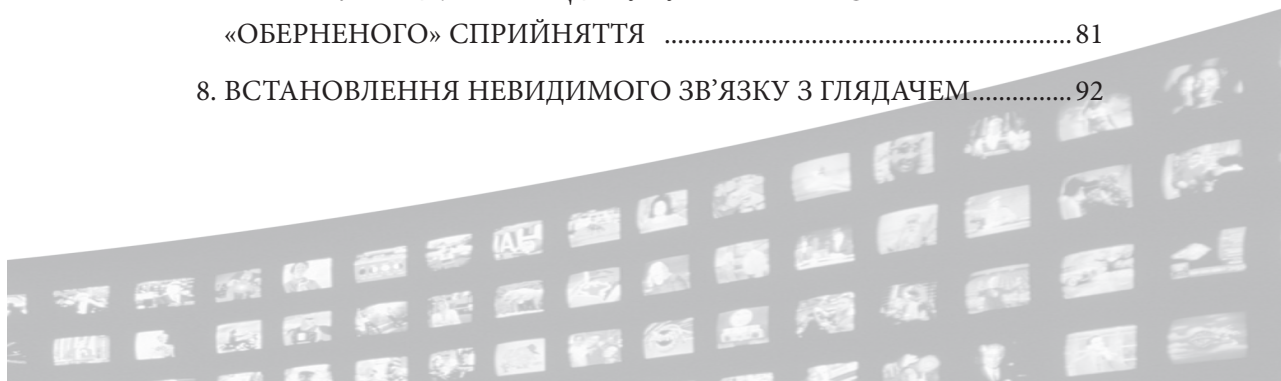
© Барнич М.М., 2016

© Видавництво Ліра-К, 2016

ЗМІСТ

Від автора.....	5
Розділ I	8
Акторська гра як обман	
1. ФЕНОМЕН АКТОРСЬКОГО ЖИТТЯ В РОЛІ	8
2. ЧУТТЄВИЙ ДОСВІД ТА СЦЕНІЧНЕ ПОЧУТТЯ АКТОРА: ПОДІБНОСТІ ТА РОЗБІЖНОСТІ	12
3. ОБМАНЩИК ЯК ПРОТОТИП АКТОРА. РОЛЬ ОБМАНЩИКА.....	16
3.1 ПРИЙОМ «УСТАНОВКИ» НА САМОСТІЙНУ ДІЮ СЛОВА. ВПРАВА «ХАМЕЛЕОН».....	23
3.2 ДІЯ ОМАНЛИВИМ СЛОВОМ. ВПРАВА «БУМЕРАНГ»	29
4. ЯК СТАВИТИСЯ ДО ВЛАСНОЇ ПСИХІКИ Й ОРГАНІЗМУ ПІД ЧАС ГРИ.....	32
5. ЩО НЕОБХІДНО ЗНАТИ ПРО СВІДОМІСТЬ ТА ПЕРЕЖИВАННЯ.....	39
5.1 ПУБЛІЧНЕ САМОВЛАДАННЯ. ВПРАВА «ДРАМАТУРГ»	48
6. ДРАМАТИЧНА РОЛЬ ЯК МАТЕРІАЛ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТЕХНІКИ ОБМАНУ. ІМПРОВІЗАЦІЯ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ	60
6.1 ІМІТАЦІЯ ПОТРЕБИ: «ВИГОТОВЛЕННЯ» СЛОВЕСНОЇ ДІЇ.....	68
7. ГЛЯДАЧ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ УЧАСНИК АКТОРСЬКОГО ПЕРЕВТІЛЕННЯ. ІМІТАЦІЯ РУХУ ТА МЕХАНІЗМ «ОБЕРНЕНОГО» СПРИЙНЯТТЯ	81
8. ВСТАНОВЛЕННЯ НЕВИДИМОГО ЗВ'ЯЗКУ З ГЛЯДАЧЕМ.....	92

9. ЗАСВОЄННЯ НАВИКІВ ОРГАНІЧНОЇ ІМІТАЦІЇ РУХУ	96
9.1 ІМПРОВІЗАЦІЯ В АНСАМБЛІ.	
ВПРАВА «РЕЖИСЕР»	99
 Розділ II	117
Техніка виконання ролі	
1. ОСОБЛИВОСТІ ПРАЦІ НАД РОЛЛЮ В ДУМКАХ І УЯВІ	117
2. ЯК ВІДБУВАЄТЬСЯ ВИКЛИКАННЯ ПЕРЕЖИВАННЯ З ЕМОЦІЙНОЇ ПАМ'ЯТІ	123
3. СТАН АКТОРА ПЕРЕД ВИХОДОМ НА СЦЕНІЧНИЙ МАЙДАНЧИК.....	129
4. ПСИХОЛОГІЯ ПЕРЕЖИВАННЯ АКТОРА В РОЛІ.....	133
5. ВІДТВОРЕННЯ ПОВЕДІНКИ ПЕРСОНАЖА.....	152
6. МІМІКА, ДИХАННЯ ТА ГОЛОС.....	161
7. ЕМОЦІЙНА ПАЛІТРА АКТОРА ТА ЇЇ «КОНСТРУЮВАННЯ» В РОЛІ.....	171
8. ПРАЦЯ НАД ВТІЛЕННЯМ ОБРАЗУ	179
9. ВИРАЖЕННЯ РОЛІ В ТЕАТРІ ТА КІНО	188
10. ОСОБЛИВОСТІ ГРИ В КОМЕДІЙНІЙ РОЛІ.....	198
11. ТЕХНІКА АКТОРСЬКОГО ЧИТАННЯ.....	208
 Розділ III	217
Рекомендовані драматичні уривки	
Рекомендована література.....	300
Про автора	302

Висловлюю щирю подяку Сергію Даниловичу Безклубенку, кандидату мистецтвознавства, доктору філософських наук, професору, за допомогу при підготовці цього посібника. Наукове обґрунтування складних психологічних процесів і механізмів акторського перевтілення й інші актуальні проблеми майстерності актора стали основою для переосмислення техніки виконання ролі.

ВІД АВТОРА

Акторське життя в ролі створюється із двох взаємопов'язаних частин — імітування та переживання. До імітування належать усі рухи та переміщення, у тому числі мовлення та міміка актора, якими означаються для глядача дії та поведінка персонажа. Ці елементи акторського життя в ролі, власне, тому є імітованими, що не виникають за потребою, як у житті, а заздалегідь відомі акторові й виконуються передбачено. До другої частини належить здатність людської природи актора відгукуватися своїми переживанням (його мисленням та почуттям) на імітоване.

Феномен переживання в ролі був помічений акторами ще на початках зародження театру. А починаючи з XIX століття — мислення та почування відповідно до дій персонажа стало провідним орієнтиром та критерієм існування актора в ролі.

Проблема викликання переживання в ролі доволі актуальна. Їй присвячено більшість літератури з акторської майстерності. Але мало хто з дослідників техніки актора надає значення тій прихованій частині акторського життя в ролі, де актор удає або імітує заздалегідь засвоєний разом з текстом зовнішній малюнок ролі. Адже, власне, усвідомлення штучного походження створюваного життя в ролі є одним із тих внутрішніх бар'єрів, який перешкоджає акторові відчутти необхідні почуття та емо-

ції. Безумовно, акторська імітація та переживання в ролі взаємопов'язані певним чином. Виявлення цього взаємозв'язку не тільки усуває названі перешкоди, а й сприяє використанню імітації як прийому для збудження почуття.

Ще одним гальмівником вірного акторського самопочуття в ролі є публічні умови його творчості. Місцю публіки чи кінокамери в акторській творчості, як і їх значенню для створення процесу переживання в ролі також відведено мало уваги в літературі з акторського мистецтва. Однак публіка чи глядач є невід'ємним учасником творчого процесу актора. Уміння актора свідомо користуватися цим третім, мовчазним учасником дійства, є теж прийомом для входження в стан переживання.

Незаперечним фактом є те, що акторські почуття відрізняються від подібних життєвих і є естетичними та такими, що не шкодять психічному здоров'ю актора, як перегляд глядачем кінофільму, вистави чи читання книги. Про це наголошують, починаючи із К.С. Станіславського, майже всі відомі актори, мистецтвознавці та психологи акторської творчості. Утім, у чому своєрідність цього почуття, яка його природа та якісний склад, ще до сьогодні належним чином не вивчено. Виокремити під час гри з перебігу різного походження внутрішніх реакцій (збуджень) організму необхідну реакцію є ще одним із елементів акторської майстерності.

Одним із вагомих чинників переживання актора є його творча фантазія та уява. Відомий російський вчений, засновник «Об'єктивної психології» В.М. Бехтерев шляхом наукових експериментів довів, що думка про дію та сама дія є один і той самий психорефлексивний процес, тільки не завершений. Ця науково обґрунтована теорія також не взята до уваги та не пристосована до акторського мистецтва. А праця цього ж вченого «Мозок і його діяльність» цілком прояснює сутність акторських внутрішніх та зовнішніх реакцій в ролі. Більше того, стають зрозумілими принципи функціонування прийомів психотехніки К.С. Станіславського.

Переживання актора в ролі є не тільки емоційним актом, а насамперед інтелектуальним, тобто думати — означає теж переживати, жити. Знати відповідь на питання, як визначити необхідну думку, мислення із потоку внутрішніх та зовнішніх подразнень, що атакують актора на сцені, є шлях до вірного самопочуття в ролі. І не дивним по закінченні вистави видається щире запитання молодих акторів до режисера про їхню сьогоднішню гру. Коли не знаєш, за якими законами функціонує свідомість під час гри, то як можна самостійно оцінити якість цієї гри?

Голос, дихання та міміка актора, як і його рухи, поведінка та переміщення в просторі, належать до тих зовнішніх елементів дії персонажа, які актор відтворює та контролює. Та чомусь рідко хто з відомих акторів у своїх мемуарах ділиться деталями та нюансами цього зовнішнього відтворення, позаяк вважається, що це само собою зрозуміло і не варто на цю тему розповсюджуватися. Але ж тонка палітра переживання персонажа, особливо на крупному плані в кіно, втілюється, власне, за допомогою міміки, голосу та дихання. Окрім цього, їх детальне втілення викликає відповідну емоцію.

Ці та інші малодосліджені аспекти акторської майстерності висвітлені в навчальному посібнику «Майстерність актора: техніка «обману». Даний метод підготовки акторів базується на наукових дослідженнях автора, самоспостереженнях та багаторічній акторській й педагогічній діяльності. Техніка «обману» пройшла апробацію на кафедрах акторської майстерності Київського національного університету культури і мистецтв та Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, де автор викладає акторську майстерність та є художнім керівником акторських курсів.